

جرایم بدون مجازات

بابک پور قهرمانی گلتهپه

کارشناس ارشد حقوق جزا و جرم‌شناسی

ملاحظه مجازات پیش بینی شده در قانون امکان پذیر بود؛ یعنی اگر مجازات پیش بینی شده در قانون از درجه جنایی بود، جرم جنایی و اگر از درجه جنحه بود، جرم جنحه و اگر مجازات آن خلاف بود، جرم خلافی می بود.

بر طبق ماده (۸) همان قانون مجازات های اصلی جنایت به قرار ذیل بودند:

- ۱- اعدام؛
- ۲- حبس دائم؛
- ۳- حبس جنایی درجه یک از سه تا

همان طور که می دانیم یکی از انواع تقسیم بندی جرایم در نظام حقوقی گذشته ی ایران، تقسیم بندی سه گانه جرایم به جنحه و جنایت و خلاف بود. مبنای این تقسیم بندی اهمیت جرایم ارتكابی مقتبس از حقوق جزای فرانسه بود. ماده (۷) قانون مجازات عمومی مصوب ۱۳۵۲ مقرر می داشت جرایم از «حیث شدت و ضعف مجازات» به سه نوع است. بنابراین تشخیص در چه جرم ارتكابی از حیث جنایت یا جنحه یا خلاف بودن با

پانزده سال؛

۴- حبس جنایی درجه دو، از دو تا ده سال؛

و نیز بر طبق ماده (۹) قانون مذکور مجازات های اصلی جنحه به قرار ذیل بودند:

- ۱- حبس جنحه ای از ۶۱ روز تا ۳ سال؛
  - ۲- جزای نقدی از ۵۰۰۱ ریال به بالا؛
- و نیز بر طبق ماده (۱۲) مجازات خلاف جزای نقدی از ۲۰۰ ریال تا ۵۰۰۰ ریال بود.

بر این تقسیم‌بندی سه گانه جرایم آثار زیادی، بار بود از جمله از جهت صلاحیت محاکم، از جهت تشریفات رسیدگی (مثلاً در جرایم جنایی دخالت بازپرس و تحقیق اولیه از متهم ضروری بود؛ در حالی که در امور جنحه دخالت بازپرس سلب شده بود و در امور خلاقی هم دادسراها اصلاً صلاحیت رسیدگی نداشتند و رسیدگی به آن در صلاحیت شورای داور و خانه های انصاف بود)، از جهت مرور زمان (ماده ۴۹ الی ۵۲ قانون مجازات عمومی ۱۳۵۲)، از جهت شروع به جرم (ماده ۲۰ قانون مجازات عمومی که شروع به جرم در جرایم جنایی را در هر حال مستحق مجازات می دانست)، از لحاظ تکرار و تعدد و تخفیف مجازات (مواد ۲۴ و ۲۵ قانون مجازات عمومی)، از جهت آثار محکومیت و ..... همچنین نحوه اجرای مجازات در مورد جنایت و جنحه متفاوت بود، یعنی شخصی که به سه سال حبس جنایی درجه یک محکوم شده با شخصی که به سه سال حبس جنایی درجه دو محکوم شده بود و شخصی که به سه سال حبس جنحه ای محکوم شده نحوه اجرای آن ها به یک شکل و طریق نبود.

- ۱- حدود؛
- ۲- قصاص؛
- ۳- دیات؛
- ۴- تعزیرات؛
- ۵- مجازات های بازدارنده.»

و از طرفی در ماده (۲) همان قانون آمده: «هر فعل یا ترک فعلی که در قانون برای آن مجازات تعیین شده باشد، جرم محسوب می شود؛ بنابراین شناخت نوع جرایم در تقسیم بندی جدید بر اساس مجازات

تعیین شده است و در نتیجه جرایم به پنج نوع تقسیم می شوند. (هر چند در مورد دیات اختلاف نظر است که بحث زیادی را می طلبد).

در سال ۱۳۷۷ قانون گذار در ماده (۷۲۹) قانون مجازات اسلامی صراحتاً قانون مجازات عمومی را ملغی اعلام کرد و در نتیجه تقسیم بندی سه گانه جرایم و مجازات کاملاً لغو شد و آن چه که در نظام کیفری ایران فی الحال اجرا می شود تقسیم بندی ماده (۱۲) قانون مجازات اسلامی است.

ولی با این حال قوانین متفرقه زیادی وجود دارد که قبل از قانون مجازات اسلامی تصویب شده اند بی آن که منسوخ شوند و عملاً قابلیت اجرایی دارند ولی مجازات های اعمال شده در این قوانین بر اساس تقسیم بندی های سه گانه جرایم می باشد؛ از جمله ی این قوانین:

- مواد (۴۳) و (۴۵) و (۱۱۷) قانون ثبت اسناد و املاک مصوب ۱۳۱۰/۱۶/۱۲ (حبس با اعمال شاقه، حبس تأدیبی)؛

- مواد (۲۳) الی (۲۵) قانون حمایت از حقوق مؤلفان و مصنفان و هنرمندان مصوب ۱۳۴۸/۱۰/۱ (حبس تأدیبی).

- مواد (۱) و (۲) و (۴) قانون مجازات اخلاگران در صنایع مصوب ۱۳۵۳/۲/۲ (حبس جنایی درجه یک).

- ماده (۷) قانون ترجمه و تکثیر کتب و نشریات و آثار صوتی مصوب ۱۳۵۲/۱۰/۶ (حبس جنحه ای)؛

- قانون اصلاح بعضی از مواد خوردنی و آشامیدنی و آرایشی و بهداشتی مصوب ۱۳۵۳/۱۲/۱۸ (حبس جنایی)؛

- ماده (۱۰) قانون حمایت خانواده مصوب ۱۳۵۳/۱۱/۱۵؛

- و قوانین متعدد دیگر.

مراجعه به این قوانین حاکی از این است که قانون گذار با وجود منسوخ نمودن تقسیم بندی سابق و ایجاد تقسیم بندی

جدید تکلیف مجازات های مقرر در این قوانین را مشخص نکرده است.^(۱)

از یک سو بر طبق ماده (۲) قانون مجازات اسلامی جرم، فعل یا ترک فعلی است که در قانون برای آن مجازات تعیین شده باشد و از سوی دیگر به موجب اصل (۳۶) قانون اساسی حکم به مجازات و اجرای آن باید بر طریق قانون باشد و نیز بر اساس اصل (۱۶۷) قانون اساسی احکام دادگاه ها باید مستدل و مستند به مواد قانون و اصولی باشد که بر اساس آن حکم صادر شده است.

حال مشکل موجود این است این که مجازات هایی در قوانین متفرقه وجود دارد که منسوخ اعلام شده؛ چرا که فعلاً حبس جنایی یا جنحه ای وجود ندارد و فقط یک نوع حبس وجود دارد و با توجه به ماده (۲) قانون مجازات اسلامی جرم، عملی است که مجازات برای آن تعیین شده باشد؛ در صورتی که جرایم مذکور وجود دارند ولی مجازاتی برای آن ها وجود ندارد و اگر بخواهیم سفسطه ای هم کرده باشیم می توانیم بگوییم که اصلاً جرایمی با این عناوین وجود ندارد؛ در حالی که با مراجعه به رویه قضایی مشاهده می شود دادگاه ها به جای حبس جنایی یا جنحه ای فقط حبس تعزیری را اعمال می کنند که چنین اقدامی نه تنها با اصل قانونی بودن جرایم و مجازات ها مغایرت دارد بلکه - همان طور که قبلاً گفته شد - این دو نوع حبس دارای آثار و نحوه نگهداری متفاوتی بودند که در حبس تعزیری پیش بینی نشده است.

بنابراین به نظر می رسد قانون گذار باید در یک اقدام فوری تکلیف جرایم و مجازات های را که بر طبق تقسیم بندی سابق است، روشن نماید.

پی نوشت:

(۱) این در حالی است که قانون مجازات عمومی در سال ۱۳۵۲ در مواد (۸) و (۱۰) وضعیت حبس با اعمال شاقه و حبس تأدیبی را که قبلاً در تقسیم بندی قانون مجازات عمومی ۱۳۰۴ وجود داشت، مشخص کرده بود.